

Hoyvíkstilgongdin

Íslandssáttmálin – var talan um góðan sáttmála?

Hvar er so trupuleikin, kunnu tit spyrja?

Samráðingartilgongdin

Stýrisskipanarlógin – er nakar tulkingarivi?

Aðrir millumtjóðasáttmálar sum lóg

Hví verður so gjørt á hendan hátt?

Johan Dahl lögtingsmaður ger í hesi grein viðmerkingar til tilgongdina, tá sáttmáli um samhandil við Ísland varð samtyktur. Ført verður fram, at sáttmálin í innihaldi kann gerast týðandi, men kortini er ófullfiggjaður og ov illa samskipaður við sáttmálan um fiskiveiðirættindi. Serliga verður tó funnist at handfaringini hjá løgmannsskrivstovuni, ið frá byrjan vildi seta bæði lögtingsins ávirkan og stýriskip-anarlógarinnar ásetingar til viks. Hetta førði til stríðið um, hvørt lóg ella samtykt var rætti formurin til viðtøku av sáttmálanum. Løgmaður lat um seg ganga hesa framferð, ið sjálvsagt ger lívið lættari hjá fyrisitingini, men stríður ímóti bæði tingskipan, góðum lógarsmíði og fólkaræðisligari viðgerð og ávirkan.

Íslandssáttmálin – var talan um góðan sáttmála ?

Lat tað verða sligið fast, at allir flokkar á Løgtingi uttan undantak eru á einum máli um, at Íslandssáttmálin skal fremjast í verki, tí vit meta, at hóast tað í lötuni eru avísir ójavnar í sáttmálanum, so vil hesin kortini gagna føroyska samfelagnum og geva okkum ein nýggjan marknað at virka á frameftir.

Mín vón er sjálvandi, at hesin sáttmálin verður góður – eisini fyri Føroyar, tí nú er hann sera góður fyri Ísland – men skal hann gerast eins góður fyri Føroyar, skal misjavnin um, hvør kann virka og vinna í Íslandi, verða tillagaður, so at føroysk virki og vinnuligir persónar kunnu sleppa at virka fisk og eiga virki í Íslandi við somu treytum og sømdum, sum íslendingar sjálvir. Vinnulógávan er soleiðis, at teir kunnu eiga í okkara vinnutólum, undir 50% í skipum og 100% í øllum øðrum virkjum, men vit kunnu als ikki eiga í teirra skipum og bert minniluta í fiskivinnuvirkjum.

Eisini vantar ymiskt annað, til dømis at íslensku uppsjóarskipini fáa loyvi at landa í Føroyum til matna, at føroysk skip kunnu fiska til matna í íslenskum sjógvi, t.d. lodnu og sild.

Fyrimunurin hjá íslendingum er tann, at teir hava nógv fjølbroyttari vinnu enn vit og fáa tí størri fyrimunir enn vit, tá ræður um útflutning...

Tá sáttmálin bleiv undirskrivaður, kundu íslendisk feskfiskaskip ikki landa í Føroyum uttan at verða áløgd plus 10% uppá landingarvektina, harvið minkaði kvotan, og tað bleiv ikki áhugavert hjá teimum at landa her. Hesin trupulleiki er loystur. Tá sáttmálin er ígildissettur, er lovað at tað eisini tá skal verða frítt hjá føroyskum og íslenskum feskfiskaskipum at landa ávikavíst í Íslandi og Føroyum á góðkendum landingarstöðum.

Einans tíðin vil vísa um sáttmálin er gagnligur fyri Føroyar, og tað er at vóna, at hann verður. Um ikki hann vísir seg at vera nøktandi, so er uppsagnarfrest í sáttmálanum.

Hvar er so trupuleikin, kunnu tit spyrja?

Trupuleikin er hátturin hesin sáttmálin verður framlagdur á Løgtingi – nevniliga sum uppskot um løgtingslóg í staðin fyri uppskot til samtyktar við viðløgðum uppskotum um fylgilógir.

Neyðugt er tíverri at minna á, at Løgtingið hevur tað lóggevandi valdið her á landi. Landsstýrið og lögmaður kunnu einans leggja fram uppskot og staðfesta samtyktu uppskotini, men løgtingið ger av og hevur valdið.

Landsstýrið ger eftir grein 52 í stýrisskipanarlógini altjóða sáttmálar, men skal Løgtingið í flestu førum geva sítt samtykki. Vanliga managongdin hevur verið, at sáttmálar verða viðgjørdir í tinginum sum uppskot til samtyktar og hervið fingið samtykki tingsins. Landsstýrið ella lögmaður kunnu síðani staðfesta sáttmálan, ið tá gerst millumtjóða (fólkarættarlíga) bindandi.

Hesar millumtjóða sáttmálar eru ikki bindandi fyri einstaka føroyingin. Landsstýrið má tí – fyri at ikki ósamsvar skal vera millum millumtjóða sáttmálan og landsins lóg – skjóta upp neyðugar lógarbroytingar.

Í hesum førinum varð roynt at gera alt í einum. Skotið varð upp at samtykkja sáttmálan og fremja lógarbroytingar við somu samtykt og sama skjali. Men sáttmálin sjálvur inniheldur ikki tær einstøku lógirnar, eiheldur útgreinar hesin nakrar lógir.

Sáttmálin er í veruleikanum „arbeiðsskjalið,, sum sigur, á hvørjum økjum, vit samstarva, og undir hvørjum treytum, vit samstarva, tvs. rætningslinjur til nýtslu partanna millum.

Tað er tí sera umráðandi at sjálvt lógarverkið fylgir við og verður dagført, so at fyrst

og fremst vinnan veit, hvat alt hetta inniber, hvat er møguligt og ikki. Somuleiðis er tað eisini umráðandi, at borgarin hevur greiðar lógarkarmar at halda seg til.

Hetta arbeiðið skal verða gjørt áðrenn sáttmálin verður ígildissettur eftir teimum vanligu mannagongdunum. Talan er um trýpartasáttmála, og fremja bæði íslendingar og danir sáttmálan á henda vanliga háttin. Hinvegin velja løgmaður og hansara umsiting heldur ta „smartu loysnina“ at gera sjálvan sáttmálan til lóg og harvið samtykkja og seta „allan pakkan,, eisini ósundurgreinaðar lógarbroytingar, í kraft við lóg heldur enn at staðfesta hann fyrst við lögtingssamtykt saman við fylgilógunum, og so ígildisseta hann endaliga, tá fylgilógirnar eru tillagaðar – eins og hinir sáttmálapartarnir, Ísland og Danmark, gera.

Samráðingartilgongdin

Men trupulleikarnir byrjaðu nógv fyrr. Tað var jú soleiðis, at hesin sáttmálin bleiv samráddur undir fyrru samgongu við Anfinni Kallsberg sum lögmanni, og tískil var einans „fínpustring“ eftir at gera av orðingum í sjálvum sáttmálanum, áðrenn hann bleiv lagdur fyri Løgtingið til fyrstu viðgerðar.

Eg havi tó mangan undrast á, hví okkara menn fóru júst til Íslands at fáa slíkan sáttmála og ikki til Noregs ella ES at royna at fáa betri sáttmálar í lag. Kanska eru okkara menn blindaðir av ógvusliga íslenska íløguhuginum og framferð teirra í Evropa á handilsliga økinum og vilja tí royna at læra føringar at hugsa og virka sum hesir?

Løgmaður ráðfórði seg við uttanlandsnevndina og var í fleiri umførum innkallaður til fundar undir viðgerðini, ikki minst tí semja var ikki um, eftir hvørjum leisti sáttmálin skuldi setast í gildi. Løgmaður og hansara fyrisiting høvdu tó frá fyrsta degi sett sær fyri at nýta hendan nýggja leistin, nevnliga at seta sáttmálan sjálfvan í gildi sum lögtingslóg og ikki sum samtykt. Hetta var helst tí at lögmansumsitingin óttaðist at koma í tíðarneyð við teimum lógum, sum teir kanska ikki náddu at tillaga, áðrenn tingsetan var av. Serliga var hetta sera einføld loysn eftir teirra metan, men sum lógarsmíð var hetta sera vánalig loysn.

Henda nevnda tíðarneyð komst av, at forarbeiðið var ikki gjørt nógv væl. Eingin tók stig til at taka uppgávuna upp á seg at samskipa tað neyðuga arbeiðið. Einstøk ráð royndu tó hvørt í sínum lagi at gera tað, sum eftir umstøðunum bar til innan teirra øki. At eingin hevði sett seg inn í, hvat ítøkiligu avleiðingarnar av sáttmálanum vóru, varð ein trupulleiki longu í sambandi við fyrstu ráðfórðslurnar undir samráðingunum, og hetta gekk aftur sum ein reyður tráður heilt til endans, og eru hesi viðurskipti framvegis ikki greið. Eg haldi, at hesin hugburður er ræðandi og elvir til nakrar grundleggjandi spurningar um útlitini fyri framtíðar lóggávu í Føroyum.

Sjálvur haldi eg, at lögmaður ráfórði seg tað, sum neyðugt var, men at umsiting hansara pressaði á at fáa just ta loysn, sum fyriliggur í dag, og sum eftir míni meting í veruleikanum hevur sum endamál at gera Føroya Løgting til eitt stempulkontór heldur enn lóggevandi vald. Tað sýnist sum at løgmansumsitingin við hesum snildisliga vil tiltuska sær meira og meira vald og harvið yvirrula løgtingið. Hvør onnur grund er at gera, sum gjørt varð?

Hinvegin hevur danska stjórnin enn ikki fingið sín part av ríkislógarbroytingum framdar, og vit hava ikki enn fingið endaligt svar uppá, hvørjar hesar eru – hervið meini eg eitt komplett yvirlit yvir hvørjar lógir skulu broytast. Her er eftir mínum tykki gjørt alt ov lítið frá lögmanfyrisingini fyri at fáa endaliga avklárað, hvørjar ríkislógir veruliga verða neyðugar at broyta/tillaga.

Í løtuni liggur sáttmálin til ummælis/viðgerðar í Justitsministeriunum

Uttanlandsnevndin royndi sjálv undir viðgerðini at fáa neyðugu upplýsingarnar frá dønnum, men fingtu at vita at teir ikki út í æsir í teimum ymsu ministeriunum høvdu gjøgnumgingið hvat neyðugt var at broyta. Lögmaður vísti til tað yvirilitið, sum sent varð saman við lógaruppskotið yvir lógarbroytingar.

Stýrisskipanarlógin – er nakar tulkingarivi?

Nú kundi alt skyldast iva um stýrisskipanina, men tað er als ongin ivi um hvat stýrisskipanarlógin og tingskipan lógtingsins siga. Reglurnar um góðkenning av sáttmálum eru at finna í stýrisskipanarlógini § 52, stk. 2 og stk. 3, har sagt verður, at „Uttan samtykki lógtingsins kann landsstýrið tó ikki gera avtalur, sum krevja luttøku lógtingsins fyri at verða útintar, ella sum annars eru týðningarmiklar.,,

Útgangsstøðið í § 52, stk. 2, og § 52, stk. 3, er, at samstundis sum avtalan verður góðkend, verða eisini tær lógarbroytingarnar samtyktar, sum eru neyðugar at fremja avtaluna í verki. Legg til merkis, at her verður als ikki tosað um at gera hesa til lóg.

Hinvegin hava lögmaður og umsiting hansara við at leggja uppskotið fram sum lógaruppskot og ikki sum uppskot til samtyktar „bypassað“ hesar ásetingar, tí nú er tað – í gásareygum – jú ikki ein millumtjóðasáttmáli, vit hava við at gera og viðgera, men eitt lógaruppskot, og tískil kemur hann ikki í stríð við stýrisskipanarlógina grein 52, stk. 2, og grein 52, stk. 3, – snildislig um ikki sørt ódámilig parering av hesum máli, ið Løgtingsskrivstovan ikki metti seg kunna avvísa.

Vísast kann eisini til skrivið frá Halgir W. Poulsen til uttanlandsnevndina í sambandi við viðgerðina av málinum, har hann eisini viðger grein 55 í

stýrisskipanarlógini. Sjónarmið hansara hesum viðvíkjandi í sambandi við sáttmálan eru sera áhugaverd.

Tingsskipanin grein 48 sigur annars eisini heilt greitt, hvussu slíkar avtalur skulu viðgerast á Føroya Løgtingi, og hava tingmenn við at samtykkja sáttmálan sum lóg eisini tilonkisgjørt sína egnu tingskipan. Tað sigur ikki so lítið.

Í samstarvinum millum lögtings- og løgmannsskrivstovuna eru viðurskifti, sum als ikki eru nøktandi eftir míni metan, tí hesar báðar áttu at samstarva tætt, men ofta virkar tað, sum umsitingin í Tinganesi vil tiltuska sær meiri vald enn gott er, og tí verður tíverri eisini stríð og gný millum hesar báðar stovnar.

Eg má her skoyta uppí, at eg als ikki skilji Løgmann, at hann letur umsitingina soleiðis „trilla“ runt við sær í tí sum hendi við íslandssáttmálanum. Hetta tænar ikki honum til sóma, tí lögmaður eigur sum ein ørn at verja okkara stýrisskipan og tingskipan heldur enn at finna snildisligar hættir at yvirrula hesar.

Aðrir millumtjóðasáttmálar sum lóg

Tað hevur eisini verið róð fram undir viðgerðini, at aðrir millumtjóðasáttmálar undan hesum hava verið framdir við lóg, m.a. Evropeiski Mannarættindasáttmálin og skattaavtalan við Grønland um sjómenn.

Til hetta er at siga, at tann seinni sáttmálin hevur so neyvar skattatekniskar lógartekstir, tí mælti toll- og skattastovan til at gera sáttmálan til lóg fyri ikki at ógreiða skattalóggávuna óneyðuga; víst varð á, at allur neyðugur lógartekstur var tilstaðar. Tá fyrstnevndi, Mannarættindasáttmálin var fyri, var eisini allur lógartekstur tilstaðar á enskum og donskum, og tí var ikki trupult at implementera hendan, men hartil hoyra mannarættindi annars til slíka yvirskipaða, opið orðaða og heilt serliga regulering – har fordømini hjá mannarættindadómstólinum stýra í mestan mun – at ein samanbering við ein handilssáttmála við Ísland ber als ikki til.

Tí haldi eg, at tað hevur verið heilt burturvið, tá løgmannsfyrisingin hevur brúkt hesar báðar sáttmálar sum fyrimynd fyri eisini at fremja Hoyvíkssáttmálan sum lóg, tí tað er sera stórum munur á hesum sáttmálum og Hoyvíkssáttmálanum, sum meira er at samanbera við eitt arbeidsskjal við góðum intentiónum, og sum ikki hóska seg til at verða framdar sum lóg í einum framkomnum rættarsamfelag – sum vit helst vilja kallast, men eg eri nú farin at ivast, um vit eru tað.

Politikkur og jura áttu at sampakkað væl saman, tí hesi bæði eru oftani tengd at hvørjum øðrum í politiska arbeiðnum, men tað er eftir míni meting sera óheppið, tá tann politiska loysnin tekur yvirhond og verður orsök til eitt sera ússaligt lógarsmið, sum ikki er nøktandi fyri hvørki vinnuna ella borgaran.

Hví verður so gjørt á hendan hátt?

Jú, við at lóggeva sáttmálan sjálfan, so yvirrular hann eisini lógararbeiðið í samband við sáttmálan, tí stýrisskipanarlógin staðfestir, at sáttmálin er yvir øllum føroyskum lógum, og í viðmerkingunum til § 2 í Hoyvíkssáttmálanum verður sagt: „Við hesum verður ikki neyðugt við fleiri uppskotum til løgtingslóg til tess at útinna sáttmálan, av tí at sáttmálin fær tjóðarrættarligt gildi viðvíkjandi nevndu málsøkjum..“

Altso, við at lata Hoyvíkssáttmálan fáa løgtingslógargildi hava Føroyar framt allar neyðugar broytingar í løgtingslóggevu, sum skulu til, fyri at sáttmálin kann verða útintur.

Við at lógarfesta sáttmálan geva londini eisini felagsnevndini sera rúmar heimildir.

§ 8, stk. 2, í sáttmálanum sigur: „Felagsnevndin kann í semju gera av at broyta grein 5, 6 og 7 (Tjóðskaparviðferð 5C iv, Undantøk frá Tjóðskaparviðferð og Samstarv á øðrum økjum) og somuleiðis frumskjøluni í hesum sáttmála ella leggja frumskjøl afturat sum ásett í grein 7, stk. 2..“

Fyri at skera hetta út í papp: Felagsnevndin hevur eftir løgtingslógini um Hoyvíkssáttmálan hervið fingið neyðugu heimildinar frá Løgtinginum at fremja broytingar í grein 5, 6 og 7 og í frumskjølunum, hetta uttan at neyðugt er at koma aftur í Løgtingið við hesum, tí heimildin er givin teimum við løgtingslógini, og eisini við at lögmaður við kunngerð kann broyta lógirnar. Áður nýttar felagsnevndir hava havt langt frá somu heimildir.

Hendan áseting bleiv broytt undir nevndarviðgerðini og fekk felagsnevndin skerdar heimildir.

Grein 13 í sáttmálanum ásetir: „Hesin sáttmálin skal staðfestast, góðkennast ella samtykkjast av sáttmálapørtunum í samsvari við teirra innanhýsis manngongdir..“

Tað er eyðsæð, at sáttmálin eigur at verða lagdur fyri Løgtingið sum uppskot til samtyktar saman við yvirliti yvir fylgilógir, sum skulu tillagast/broytast/dagførast samsvarandi sáttmálanum og fólkarættarligu krøvunum, ið hesin bindir okkum at lúka.

Við heldur at samtykkja lógaruppskotið hevur Føroya Løgting sjálvt verið við til at lata part av lóggávuvaldinum frá sær. Við 2. og 3. viðgerð vildi lögmaður ikki missa andlit, og tíverri spældu flestu løgtingsmenn við í hesum leiki, sum eftir míni metan er skamblettur fyri føroyskan politikk, og vísir hvussu tilvildarliga og lætt verður farið um lógararbeiðið.

Men sum nevnt er tað eitt samt lögting, ið vil seta sáttmálan í gildi. Fyrsti partur av hesum arbeiði er sjálvur sáttmálin, sum er heilt væl úr hondum greiddur. Seinasti parturin er staðfestingin av honum og lógarbroytingunum, sum skulu til.

Vit áttu sum lögting og umboðandi lóggevandi valdið her á landi at latið arbeiðið við íslandssáttmálanum úr hondum sum gott dæmi um, at vit gera okkara arbeiði til lítar viðvíkjandi lógartillagingunum og samtykt sáttmálan sum lögtingssamtykt og ikki, ið sum endin bleiv, sum lögtingslóg.

Nevnast skal eisini at meirilutin í uttanlandsnevndini, – hóast hesin valdi at atkvøða lógini ígjøgnum, gjørði greitt í álitum sínum, at hesin framgangsháttur ikki var tann rætti og ikki skuldi koma fyri aftur, og at sáttmálar av hesum slag í framtíðini áttu at blíva framdir samsvarandi tí mannagongd, sum stýrisskipan og tingskipan áseta.

Íslendingar hava gjørt sítt heimaarbeiði til lítar við at leggja sáttmálan saman við fylgilógunum fyri Altingið sum uppskot til samtyktar. Vit áttu at gjørt tað sama; tá kundu vit havt rætt ryggin og sagt, at arbeiðið er at enda komið og væl úr hondum greitt.